

25 GODINA DIPLOMATSKIH ODNOSA IZMEĐU BUGARSKE I HRVATSKE

Diplomatski odnosi između Bugarske i Hrvatske, naročito u dotičnom razdoblju od 1991. do 2015. godine nisu dobro istraženo pitanje, unatoč povijesnoj, zemljopisnoj i jezičnoj blizini dvaju naroda.

Cilj je ovoga članka razmotriti veze između Bugara i Hrvata nakon početka demokratskih promjena u objema zemljama, odnosno od 1991. godine do danas uz naglasak na njihovim političkim, privrednim i kulturnim dimenzijama. U tu se svrhu moraju riješiti glavni zadaci u svezi s istraživanjima veza između političkih vođa obiju zemalja, njihovih bilateralnih sastanaka, tema od zajedničkog interesa, zajedničkih inicijativa, diplomatskih napora, postignutih sporazuma i gesta dobre volje. Glavna je hipoteza, koju moramo dokazati, da se odnosi između njih mogu definirati kao saveznički i prijateljski. Malo je akademskih radova u tom smjeru, nije zavidan ni broj onih koji žele istraživati tu temu unatoč poboljšanja uvjeta za rad na toj temi. Bugarska strana kao da je zapostavila novo Balkansko slavensko pitanje, kao što bismo ga nazvali, tj. odnose između slavenskih naroda na Balkanu nakon rušenja Berlinskoga zida.

I političari, i učenjaci, pa čak i predstavnici privrede i kulture uputili su se dalje od današnje Slovenije u potrazi za boljom perspektivom ali odustajući raditi na lokalnom tlu koje nije manje plodno od onoga u Zapadnoj Europi odnosno s druge strane Atlantika.

Danas je, kada su i Bugarska i Hrvatska punopravne zemlje članice EU i Nato pakta, došlo vrijeme obratiti posebnu pažnju na bilateralne odnose pri čemu vodeću ulogu mora imati diplomacija koja ima 74-godišnju povijest.

Docent doktor Rumjana Božilova koja godinama radi na temi bugarsko-hrvatskih odnosa, u svom članku u časopisu „Europa 2001“ iz 2007. godine određuje 7 etapa odnosa dviju zemalja na međunarodnoj razini, pri čemu prva etapa uključuje Srednji vijek do osvajanja Bugarske od strane Turaka, dok zadnja sedma etapa uključuje razdoblje od 1991. godine do danas, a u toj se etapi dešavaju demokratske promjene u Bugarskoj i Hrvatskoj i utvrđuje euro-atlantska orijentacija obiju zemalja.

U svom kratkom istraživanju zaustavit ću se na zadnjoj etapi razvoja bilateralnih odnosa prvo kao suvremenik ovih procesa, a drugo, kao slavist, filolog i novinar koji sa zanimanjem tijekom zadnjih 10 godina prati političke i kulturne odnose.

PRIZNAVANJE NEOVISNOSTI HRVATSKE

Prije službenog uspostavljanja diplomatskih odnosa između dviju zemalja godine 1991. hrvatska vlada traži

pomoć od Bugarske u svezi s eskalacijom ratnoga sukoba, a priznavanjem neovisnosti republike i osudom aktivnosti Jugoslavenske armije.

Tim povodom, u bugarsko veleposlanstvo stiže službeno pismo od predsjednika hrvatske vlade Franje Gregurića upućeno predsjedniku bugarske vlade Dimitru Popovu kojim se apelira za priznavanje nezavisnosti zemlje, te se predlaže uspostavljanje punih diplomatskih odnosa.

Bugarska je država sebi postavila za cilj dinamiziranje veza između dviju zemalja. U isto vrijeme naša zemlja preuzima obvezu za isporuku kako kratkih strojica i streljiva tako i ključne za obranu Slovenije i Hrvatske protuzračnih i protutenkovskih raketa.

Jugoslavija upućuje optužbe, koje podnosi UN-u, da Bugarska prodaje oružje Hrvatskoj na početku rata. Ovo dovodi do upućivanja diplomatske note od strane Jugoslavije. U tom dokumentu se vadi zaključak kako vodstvo Hrvatske vodi aktivan i namjeran kurs stvaranja antisrpskoga bloka na Balkanu u koji želi privući i Bugarsku.

Unatoč teškoj ratnoj situaciji u bivšoj jugo-republici, u jesen 1991. godine u Sofiju stiže predsjednik njezine vlade

Gregurić a na poziv vlade Dimitra Popova, dok bugarska privredna delegacija putuje u posjet Zagrebu.

Službenim dočekom predsjednika hrvatske vlade na vladinoj razini, de facto je postavljen temelj službenih bilateralnih odnosa, čime Sofija neizravno priznaje hrvatsku državu.

Dogovoreno je otvaranje diplomatskog predstavništva za trgovinu, turizam i kulturu u glavnom gradu Hrvatske, koje bi kasnije preraslo u veleposlanstvo. Slični su uvjeti i za hrvatsko predstavništvo u Sofiji. Tako dolazi 15. siječnja 1992. godine kada Bugarska službeno priznaje neovisnost Hrvatske zajedno sa istom Makedonije, Slovenije i Bosne i Hercegovine. Možemo mirno reći da je priznavanje posljedica javnog raspoloženja Bugara kao podrška hrvatskoj stvari i napora karijernih diplomata vezanih za probleme Zapadnog Balkana.

Diplomatski odnosi na razini veleposlanstva uspostavljeni su 13. kolovoza 1992. godine. Hrvatska ima svog veleposlanika u Sofiji sa studenoga 1992., dok Bugarska akreditira svog prvog veleposlanika u Zagrebu dana 29. ožujka 1994. godine.

Između dvije zemlje ne postoje otvorena ili sporna pitanja bilo kakvog karaktera.

Zbog ratnih aktivnosti na teritoriju Hrvatske do 1995. godine i autoritarnog i nacionalističkog kursa koji je slijedio pokojni predsjednik Franjo Tuđman, politički dijalog između dviju zemalja bio je relativno ograničen. Ipak, od strane Georgija Pirinskog ostvaren je prvi posjet bugarskoga vanjskog ministra Zagrebu (u lipnju 1995). Dogovoreno je potpisivanje niza sporazuma, poglavito u gospodarskoj sferi, i parafiranje ugovora o prijateljstvu i suradnji. Prvi službeni posjet bugarskog državnoga poglavara Hrvatskoj održan je u siječnju 1996. godine. Predsjednik Željko Želez se sastao sa svim prvim političkim ljudima zemlje (Tuđmanom, Pavletićem, Matešom).

U gospodarskoj sferi, u razdoblju od 1992. do 2000. godine potpisano je devet različitih ugovora, pogodba i sporazuma. Stalno se izmjenjuju posjeti ministara, partijskih vodstva, rektora, znanstvenih i kulturnih delegacija.

DETUĐMANIZACIJA HRVATSKE

Prvi predsjednik Hrvatske, Franjo Tuđman, upravljao je svojom zemljom 9 godina. To sa znanstvenog gledišta daje razloga razdoblje od 1991. do 1999. godine nazvati „Tuđmanizacijom Hrvatske“. Kao što sam gore naveo, kurs upravljanja bio je autoritarni i nacionalistički kakav su na početku 21. stoljeća Hrvati osjetili da im neće više biti od koristi, te su potražili način „detuđmanizacije“ odmah nakon smrti svog inače velikog predsjednika. O takvom procesu počeo je govoriti tada i Stipe Mesić, slijedeći hrvatski državni poglavar

(2000–2010). Proces u hrvatskom društvu nakon smrti vođe ne utječe na bugarsko-hrvatske odnose. Što više, veze između dvaju naroda iz ove etape održavaju se i dalje, dograđuju i produbljuju tijekom slijedećih godina. Sofija pomaže Zagrebu u bržem prevladavanju svojevrsne vanjskopolitičke izolacije zemlje iz 90-ih godina.

Republika Hrvatska priznaje postojanje bugarske nacionalne manjine. Razvijaju se bilateralni odnosi na području gospodarstva, znanosti, vjerskih pitanja, kulture, obrane. Godine 2005. na Sveučilištu u Zagrebu osnovana je Katedra za bugarski jezik i književnost.

Nakon sastanka poglavara Katoličke crkve u Hrvatskoj, kardinala Franje Kuharića, sa Simeonom, metropolitom Bugarske pravoslavne crkve za Zapadnu i Srednju Europu, utemeljena je Bugarska crkvena općina u Zagrebu. Počinje redovita izmjena posjeta na razini predsjednika, vlada i parlamenata. Prvi predsjednik bugarske Vlade koji je stigao u posjet Zagrebu nakon proglašavanja neovisnosti, bio je Ivan Kostov. Za vrijeme razgovora sa Stipom Mesićem glavne su teme privredni projekti, transportni koridori, odnosi s EU i NATO paktom, regionalna sigurnost.

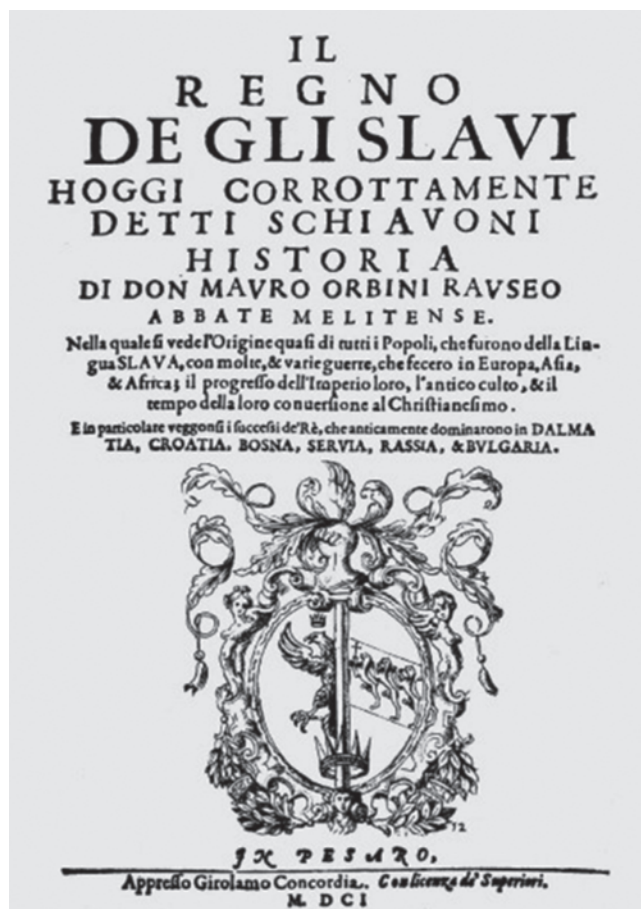
Hrvatski je predsjednik Mesić jedan od onih državnih poglavara koji su najčešće dolazili u posjet Bugarskoj. On stvara bliske odnose sa svojim bugarskim kolegom Georgijem Prvanovim (2002-2012). Energetika je jedna od tema za koje oba državna poglavara izražavaju trajni interes.

Mesić lobira kod Muamara Gadafija za oslobođenje pritvorenih bugarskih medicinskih sestara u trenutku kada su bugarsko-libijski odnosi stigli najnižu točku. On održava bliske odnose s pukovnikom i jedan je od posrednika između Bugarske i Libije u diplomatskoj sagi koja je trajala više od sedam godina (1999-2007).

Kasnije, a nakon izbijanja građanskog rata u Libiji, kada zemlje iz cijeloga svijeta počinju hitno evakuirati svoje državljane, bugarska vlada šalje zrakoplov koji bi vratio bugarske državljane iz ove afričke zemlje koja je doživjela kaos. U avionu su ukrcani također šezdeset hrvatskih djelatnika koji stižu u Sofiju. Nijedna druga zemlja nije se složila da to obavi. Zbog ove hrabrosti bugarske diplomacije odnosi između Hrvatske i Bugarske postaju još dublji, što se odražava i na odnose u sferi gospodarstva, ali na prednjem planu i dalje ostaje stabilizacija Jugoistočne Europe, članstvo u NATO paktu i EU.

„Trokut oko Srbije“ – tako možemo odrediti sljedeći glavni trenutak u bugarsko-hrvatskoj diplomaciji u razdoblju 2000–2010. godine. On je povezan s priznavanjem Kosova kao neovisnu državu. U tom procesu se uključuje i Mađarska. Godine 2008. samo Hrvatska nije članica EU ali revno ide putem prema punopravnom članstvu, te u onom trenutku (2008) bila je na vratima NATO pakta.

Odvajanje je najnovije države u Jugoistočnoj Europi, Kosova, složen proces. Ona se u jedno te isto vrijeme mora odvojiti od bivše Jugoslavije, razgraditi državnu infrastrukturu Srbije, izgraditi novu državu višenacionalnoga karaktera, te dobiti međunarodnu legitimaciju. Mjesec dana

nakon što se Kosovo samoprolašava kao država 18. ožujka 2008. godine, Bugarska, Hrvatska i Mađarska već ga priznaju. Ova je diplomatska inicijativa važan element napora Bugara, Mađara i Hrvata, koji traju više od stoljeća, održavati najtješnje moguće veze između sebe, te raditi zajedno bez obzira na povijesni kontekst.

BUGARSKA I HRVATSKA ZAJEDNO U EU I NATO PAKTU

Dana 1. siječnja 2007. godine Bugarska postaje punopravna članica EU. Pet i pol godina kasnije u veliku europsku obitelj ulazi već i Hrvatska. To se događa 1. srpnja 2013. godine. Međutim, još prije toga obje zemlje postaju dio Sjevernoatlantskoga pakta: Bugarska s 2004. odnosno Hrvatska s 2009. godine. Zato uvjetno možemo odrediti da treće desetljeće bilateralnih odnosa dviju država koje razmatramo u ovom članku počinje teći nakon 2010. kada su obje zajedno u obitelji EU i NATO pakta. Međutim, prije nego stignemo dovdje, jedna od glavnih poruka diplomacije koje su upućivane na bilateralnim sastancima jest ta da obje zemlje nisu konkurenti na putu u EU, zato Hrvatska i traži a Bugarska joj pruža bezuvjetnu podršku tijekom cijeloga procesa pregovora, a na svim razinama, te po liniji euroatlantske suradnje. Bugarska pruža Hrvatskoj političku i stručnu pomoć na svim razinama. Osobina koju moramo obilježiti je ta da za vrijeme sjednica paneuropskih političkih stranaka, a nakon ulaska Hrvatske u EU – i europskih institucija, zemlje se navode abecednim redom zbog njihove

ravnopravnosti. Svrstavanje abecednim redom ide prema engleskim nazivima zemalja, što postavlja Bugarsku (Bulgaria) i Hrvatsku (Croatia) jednu pored druge. Ovo je činilac koji olakšava komunikaciju što ponekad utječe na građenje zajedničke pozicije, a najmanje na raspravu i komentare prigodom ad hoc glasanja.

Hrvatska strana pokazuje zanimanje za iskustvo bugarskih općina u iskorištavanju sredstava strukturnih fondova EU. Regionalna suradnja, infrastrukturni i energetski projekti, te unutareuropska pitanja (Schengen, eurozona, europska vijeća) već su jedne od glavnih tema bilateralnih odnosa.

Važno je podvući ono što je rekao hrvatski predsjednik Ivo Josipović u Sofiji (u listopadu 2013) da strateški interesi Bugarske i Hrvatske potpuno podudaraju.

Jedan je od novih prioriteta u zajedničkom radu uključivanje Zapadnog Balkana, koji se u politologiji definira već kao „preostali Balkan“, u EU, što bi zajamčilo veću stabilnost u regiji. Te korake podržava i sadašnja predsjednica Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović koja je sasvim nedavno bila u državnom posjetu Bugarskoj. Hrvatska je predsjednica podvukla da Bugarska može biti korisna za zemlju i svojim iskustvom u iskorištavanju fondova EU.

Bugarsko-hrvatski politički odnosi u posljednjih 25 godina ispunjeni su dobronamjernošću, partnerstvom i uzajamnom potporom. Međutim, za razliku od rastućega trenda u političkim odnosima, u gospodarskom ih smislu ne karakteriziraju visoke razine trgovinske razmjene i investicija (prema podacima Bugarske narodne banke od 2000. do 2014. hrvatske investicije u Bugarsku iznosile su oko 54,3 milijuna eura, a bugarske u Hrvatsku 3,2 milijuna eura). Na otvorenju zajedničkoga bugarsko-hrvatskoga poslovnog foruma hrvatski predsjednik Ivo Josipović zaključuje da potencijal u bilateralnoj gospodarskoj suradnji nije realiziran. Na gotovo svim bilateralnim susretima ističe se politička volja obje zemalja za prevladavanje te slabe točke u bilateralnim odnosima, a aktiviranjem suradnje u infrastrukturnim projektima, energetici i turizmu.

Suradnja na području kulture, obrazovanja i znanosti, koja je utemeljena sporazumom iz 1995., neprestano se produbljuje.

Razvoj političkih odnosa dviju zemalja u bliskoj će budućnosti određivati njihovo članstvo u EU, NATO paktu i pojava regionalnih problema. Produbljivanje zajedničkih inicijativa u okviru međunarodnih organizacija i zajednička nastojanja pretpostavka su za bolje pozicioniranje dviju zemalja u europskoj arhitekturi. Ne na posljednjem mjestu, zona nestabilnosti u nastajanju, koja se proteže Grčkom, Makedonijom, Kosovom, područjem Sandžaka u Srbiji i Bosnom i Hercegovinom, uskoro će zahtijevati snažno regionalno partnerstvo, povjerenje i intenzivni dijalog za prevladavanje mogućih izazova sigurnosti u Jugoistočnoj Europi. ■